

ДО ПОНЯТТЯ ФОРМАТУ ЖАНРУ ІНТЕРВ'Ю У ЖУРНАЛІСТИЦІ

© Казімова Юліана, 2018

Досліджено формат сучасного газетного інтерв'ю. Це питання актуальне сьогодні, адже, незважаючи на те, що є багато журналістських інтерв'ю, у яких чітко дотримано вимог жанру, проте є також випадки не професійно поставлених запитань, неготовності журналістів до проведення інтерв'ю, нелогічність постановки запитань.

Для визначення специфіки підготовки журналістами ефективного інтерв'ю, досліджено формат цього жанру в журналістиці, проаналізовано ознаки інтерв'ю як жанру журналістики, охарактеризовано види інтерв'ю за комунікативним наміром (метою) і типом комунікативної стратегії, форми, за кількістю учасників, визначено правила проведення інтерв'ю та формулювання запитань.

Ключові слова: формат жанру, формат інтерв'ю, види інтерв'ю, ознаки жанру, ефективність жанру.

Juliana Kazimova

TO THE CONCEPT OF THE FORMAT OF THE GENRE OF INTERVIEWS IN JOURNALISM

This article explores the format of a contemporary newspaper interview. This question is relevant today, after all, despite the fact that there are many journalistic interviews that clearly meet the requirements of the genre, however, there are also cases of not professionally raised questions, the unpreparedness of journalists to conduct an interview, illogical questioning. To determine the specifics of the preparation of effective interviewing by journalists, the format of this genre in journalism is researched, characteristics of the interview as a genre of journalism are analyzed, types of interviews are described in terms of communicative intent (purpose) and type of communicative strategy, form, by number of participants, rules for interviewing and question formulation are defined.

Key words: format of genre, format of interviews, types of interviews, genre features, genre's effectiveness.

Позитивною тенденцією сучасної журналістики є зміцнення інформаційної основи ЗМІ та посилення діалогічності, в якій інтерв'ю відіграє провідну роль, ставши домінуючим жанром на сторінках преси, в ефірі та інтернеті, на радіо та телебаченні, що зумовлює актуальність й значення піднятої проблеми. Злободенність дослідження формату жанру інтерв'ю зумовлена також тим, що сучасні журналісти неякісно готуються, відтворюють інтерв'ю, нехтуючи правами інтерв'ююваних, ставлять задовгі, незрозумілі запитання, що не відповідають темі інтерв'ю.

Як відомо, ефективним впливом кожного ЗМІ є підбір відповідного виду жанру журналістики і дотримання його формату. Ефективність впливу інтерв'ю визначається, залежно від того, з якою метою його проведено, адже якщо формат жанру стосується мети, завдань, впливу на аудиторію, для інформування аудиторії, інформаційного орієнтування, відповідності правовим, етичним вимогам зокрема принципам журналістської етики: правдивість, об'єктивність, чесність, порядність, виконання якнайбільшої кількості соціальних функцій. Якщо інтерв'ю як жанр має на меті маніпулювання мас-медійною аудиторією, то це однозначно є неформатом жанру інтерв'ю.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить про те, що питання формату жанру інтерв'ю досліджували такі науковці, як М. Кім, О. Чекмишев, М. Василенко, О. Кузнецова. Визначення внутрішніх та зовнішніх зв'язків у динамічній жанровій системі ЗМІ досліджував науковець М. Кім, який відзначив, що внутрішній зв'язок між різними жанрами журналістики обумовлений єдиним типом творчості – публіцистичним, а зовнішній – тим, що кожен жанр журналістики, на відміну, наприклад, від жанру літературного, завжди народжується потребами відображення сучасного життя з метою впливу на громадську думку [2, с. 9]. Учений О. Чекмишев визначає інтерв'ю як жанр новинної журналістики, різновидами якого є інтерв'ю думки, інтерв'ю з очевидцями та свідками, інтерв'ю-конфронтація, інтерв'ю-прес-конференція, власне інтерв'ю з ключовою особою, інтерв'ю-діалог, інтерв'ю-монолог, інтерв'ю-бесіда (інтерв'ю-полілог), інтерв'ю-бесіда за круглим столом, інтерв'ю-переказ [5, с. 112].

Інший представник українського журналістикознавства М. Василенко називає інтерв'ю інформаційним жанром, а серед форм – колективне інтерв'ю (круглий стіл, прес-конференція), інтерв'ю-монолог (як вид – офіційне протокольне), інтерв'ю-звіт, портретне інтерв'ю (інтерв'ю-замальовка), гумористичне інтерв'ю [1, с. 161–170].

Щодо питання формату жанру варто також звернути увагу на твердження дослідниці О. Д. Кузнецової, яка у статті «Формат видів замітки в українській пресі» проаналізувала і чітко визначила формат замітки у пресі. Дослідниця подала визначення поняття «журналістська замітка», з'ясувавши основні відмінності замітки від поняття повідомлення. У статті подано характерні жанрові ознаки замітки такі, як актуальність, новизна інформації, стислість, суспільна значущість, точність, емоційна стриманість, дохідливість викладу, надзвичайна оперативність, сприяння соціальному орієнтуванню, відповідь від трьох до шести головних питань: Що? Хто? Де? Коли? Як? Чому? Також дослідниця розглядає основні соціальні функції замітки, різновиди заміток за різними ознаками. Наголошує на тому, що неформатом є замітки агресивні, жовті, тенденційні, написані на замовлення, що дезінформують, дезорієнтують, маніпулюють громадською думкою, розхитують нервову систему людей [3, с. 137–142]. Осмисливши основні жанрові ознаки замітки, виділені О. Д. Кузнецовою, використовуючи метод екстраполяції, перенесемо основні ознаки жанру замітки на питання інтерв'юера в інтерв'ю: актуальність, новизна інформації, стислість, суспільна значущість, точність, емоційна стриманість, дохідливість викладу, оперативність, сприяння соціальному орієнтуванню аудиторії ЗМІ.

Об'єкт дослідження – матеріали жанру інтерв'ю у газетах «Високий Замок» та «Ратуша». **Предмет** – формат жанру інтерв'ю. **Метою** є визначення формату жанру інтерв'ю для його професійної підготовки. **Завдання:** проаналізувати ознаки інтерв'ю як жанру сучасної української журналістики, охарактеризувати види інтерв'ю, визначити правила відтворення інтерв'ю та формулювання запитань у жанрі.

Формат жанру інтерв'ю – це відповідність матеріалу всім теоретичним ознакам жанру. Інтерв'ю у журналістиці – це не бесіда, вибудована за певним планом, а безпосередній або опосередковане опитування респондента інтерв'юером. У бесіді питання може задавати журналіст і респондент, а в інтерв'ю тільки журналіст. Ця особливість збору інформації методом інтерв'ю переноситься з методу інтерв'ю і на жанр інтерв'ю.

Інтерв'ю в журналістиці – це самостійний жанр, що становить суспільно важливу новинну інформацію у вигляді запитань кореспондента та відповідей інтерв'ююваної особи.

Важливим для створення якісного інтерв'ю для преси є з'ясування, визначення відмінностей газетних, журнальних інтерв'ю від радіо-, телевізійних та інтерв'ю для Інтернет-ЗМІ, встановлення переваг газетних інтерв'ю.

Перевагами жанру пресового інтерв'ю є наочність, фіксованість питань і відповідей, які можна перечитати, осмислити, оцінити їх змістовне наповнення, а отже, і сприйняти інформацію, адекватно зорієнтуватися.

Професійний журналіст-інтерв'юер має вміти дохідливо відтворити не тільки почуте, а й побачене, відчуте в жанрі інтерв'ю.

Форматом жанру інтерв'ю є довільний порядок запитань журналіста і відповідей особи, її думок, коментарі, вражень, що становлять громадський інтерес. Як правило, жанр інтерв'ю містить

менше інформації, ніж насправді отримав журналіст, що є проблемою неповноти, нечесності відтворення інформації, яку надав інтерв'юований. Щоб після оприлюднення не виникало проблем, необхідно готувати до оприлюднення інтерв'ю показати, підписати в інтерв'юованого, що відповідатиме етичним професійним журналістським вимогам й упередити проблеми з неповнотою викладу інформації чи її оцінки. В Законі України «Про телебачення і радіомовлення» є стаття 63, що передбачає право інтерв'юованого на перегляд готового інтерв'ю перед оприлюдненням, але за умови його письмової вимоги до керівництва телепередачі.

В Законі України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні такої правової норми не передбачено, що звужує права інтерв'юованого, а також вимоги до формату пресового інтерв'ю

Таким чином, аморальний, не правовий спосіб і мета відтворення отриманого інтерв'ю визначають його невідповідність формату.

Згідно зі структурою тексту, виділяють такі види інтерв'ю: інтерв'ю-монолог, у якому журналіст отримує суцільну розповідь інтерв'юованого у відповідь на поставлені питання, запропоновані журналістом та сформульовані на початку матеріалу, у вступі. Такий матеріал є потоком мовлення однієї особи, яка коментує якусь подію, розгорнуто викладає свою позицію, і журналіст дає можливість інтерв'юованому висловитися, не втручаючись у його мовлення. Неформатом інтерв'ю-монолог є перетворення його на інтерв'ю-діалог, коли журналіст ставить запитання, яких не було під час збору інформації.

Інтерв'ю-діалог – це запитання журналіста двом інтерв'юованим та їхні відповіді. Неформатом такого інтерв'ю-діалогу є оприлюднення відповідей лише однієї особи, адже замовчування порушує права іншого інтерв'юованого.

Форматом будь-якого інтерв'ю є додаткові питання співрозмовнику, але не нав'язування, підказування відповіді журналістом. Додаткові запитання мають скеровувати інтерв'ю в потрібне русло, уточнювати цікаві деталі, факти, що робить матеріал інформаційно насиченішим.

Інтерв'ю-полілог, що відтворює питання кореспондента і відповіді кількох співрозмовників, обмін думками трьох і більше людей на одну тему, є неформатом, якщо однакові відповіді респондентів зникають у готовому жанрі інтерв'ю, або автор викидає полеміку інтерв'юованих, вважаючи її зайвою. Так порушується свобода вираження думки респондентів. Такий «відредагований» матеріал не дає можливість побачити багатоманіття позицій, оцінок, їхні розбіжності чи їхній збіг [4, с. 496].

Крім цих трьох основних видів інтерв'ю, які класифікують жанр залежно від кількості мовників, більшість жанрологічних джерел виділяють ще такі, досить поширені різновиди інтерв'ю (залежно від способу спілкування і форми викладу журналістом розмови, яка відбулася). Особливо це проявляється в конфронтаційному інтерв'ю, що не дає можливості показати протилежні думки, протистояння, дискусію двох або кількох інтерв'юованих, що найбільше є на українських телеканалах.

Неформатом інтерв'ю є невизування в інтерв'юованих остаточного варіанта тексту, контенту радіо-, телеінтерв'ю. Адже по суті це є дозвіл на оприлюднення матеріалу, без якого публікувати інтерв'ю не можна за жодних обставин. Вважаємо, що всі якісні ЗМІ мають у редакційних кодексах журналістської етики передбачити подання до редакції завізованого всіма учасниками інтерв'ю, що дасть можливість уникнути проблем після їх оприлюднення, застереже від суб'єктивізму журналістів, редакторів, режисерів, власників, які намагаються регулювати контент на свій смак.

Для чіткого визначення формату сучасного газетного інтерв'ю у статті проаналізовано журналістські матеріали у газетах «Високий замок» та «Ратуша».

5 липня 2018 року журналісти газети «Високий замок» подали інтерв'ю із Тетяною Негрич – доктором медичних наук під назвою «Розсіяний склероз не має нічого спільного з людською неухважністю чи старечою забудькуватістю». Із цього інтерв'ю стає зрозуміло, що журналіст готувався до нього, адже запитання побудовано логічно, послідовно. Наприклад, журналіст спочатку запитує про виникнення назви хвороби – розсіяний склероз, потім з'ясує причини її виникнення, кількість хворих, а завершує інтерв'ю запитанням – скільки людина може прожити з такою недугою. Неформатом у цьому інтерв'ю є некоректне запитання журналіста про тривалість життя людини з розсіяним склерозом. Адже кожна людина має й інші захворювання, що можуть вплинути на тривалість її життя.

Привабливим є цитатний заголовок інтерв'ю у цій же газеті від 14 липня 2018 року «Я записаний у «розстрільних списках» ще із 7 травня 2014 року». Читач «купується» на такий інтригуювальний заголовок, але з перших запитань, так і не отримує відповіді як інтерв'юований волонтер з Луганська Сергія Глотов потрапив у списки тих, кого мають розстріляти. Першим було запитання про початок волонтерської діяльності, конфлікти з близькими людьми через таку діяльність, згодом поставлено, чи не було страшно відвозити допомогу на Схід, коли його засудили до розстрілу. Але хто і чому засудив волонтера до розстрілу читач так і не довідався, а також не дізнався про документ, який підтверджує наявність прізвища волонтера у згаданому списку, що є неформатом інтерв'ю.

Газета «Ратуша» від 11 жовтня 2017 року подала інтерв'ю із Почесним консулом Австрії у Львові Маркіяном Мальським. Журналіст проявив суб'єктивність, коли поставив запитання про оцінку за 10-бальною шкалою відносин України та Австрії на економічному, культурному, оборонному рівнях. Зрозуміло відповідь інтерв'юованого була суб'єктивною оцінкою, а не відтворенням конкретних фактів і подій.

6 березня 2018 року у газеті «Ратуша» подано інтерв'ю із працівниками поліції під назвою «Один день із життя львівського «робокопа». Некоректним було запитання журналіста про прогалини у законодавстві про поліцію, не розуміючи, що поліцейські не мають бути в цьому компетентні, чим принизив охоронця порядку. Другим прорахунком цього інтерв'ю було зауваження журналіста, що у людей різне ставлення до правоохоронців і часто немає поваги до них, чим формував негативну громадську думку.

Як бачимо з прикладів газет «Високий замок», «Ратуша» інтерв'ю як жанр не завжди вдається журналістам, особливо, коли вони до нього не готуються, не осмислюють свої запитання й не передбачають реакції аудиторії на них, що є неформатом не тільки жанру інтерв'ю, але й методу збору інформації методом інтерв'ю.

Висновки й пропозиції. Формат жанру інтерв'ю залежить від формату проведеного збору інформації методом інтерв'ю. Журналіст має добре готувати питальник до інтерв'ю, виконувати правові норми чинного українського законодавства та етичні вимоги національних, редакційних кодексів журналістської етики. Доцільно провести в редакціях семінари з вивчення чинних правових норм та етичних вимог щодо втілення зібраної інформації в жанрі інтерв'ю та інших.

1. Василенко М. К. Динаміка розвитку інформаційних та аналітичних жанрів в українській пресі : монографія / М. К. Василенко. – К. : Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, 2006. – 238 с. 2. Кім М. Н. Жанри сучасної журналістики / М. Н. Кім. – СПб : Вид-во Михайлова В. А., 2004. – 355 с. 3. Кузнецова О. Д. Формат видів замітки в українській пресі: науково-практичний журнал «Масова комунікація: історія, сьогодення, перспективи». – Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2015. – 169 с. 4. Михайлин І. Л. Основи журналістики: Навчальний посібник. – К. : Центр учбової літератури, 2011. 5. Чекмишев О. В. Основи професійної комунікації. Теорія і практика новинної журналістики / О. В. Чекмишев. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2004. – 129 с.

REFERENCES

1. Vasylenko M. K. *Dynamika rozvytku informacijnykh ta analitychnykh zhanriv v ukrajins'kij presi : monohrafiya* / M. K. Vasylenko. – K. : Instytut zhurnalistyky KNU imeni Tarasa Shevchenka, 2006. – 238 s. 2. Kim, M. N. *Zhanry suchasnoji zhurnalistyky* / M. N. Kim. – SPb : Vyd-vo Mykhajlova V. A., 2004. – 355 s. 3. Kuznecova O.D. *Format vydiv zamitky v ukrajins'kij presi: naukovo-praktychnyj zhurnal «Masova komunikacija: istorija, sjoghodennja, perspektivy»*. – Lucjk : Skhidnojevropejs'kij nacional'nyj universytet imeni Lesi Ukrajinky, 2015. – 169 s. 4. Mykhajlyn I. L. *Osnovy zhurnalistyky: navch. posib.* – K. : Centr uchbovohoji literatury, 2011. 5. Chekmyshev, O. V. *Osnovy profesional'noji komunikaciji. Teorija i praktyka novynnoji zhurnalistyky* / O. V. Chekmyshev. – K. : VPC «Kyjiv's'kij universytet», 2004. – 129 s.